

Wijs nalaten **voordelig erven**

Onze complete gids voor een
goed geregelde nalatenschap

Inhoud

Deel 1. Wat je vóór je overlijden kunt regelen 6

Hoofdstuk 1. Wie erft van jou?	8
Wat houdt de wettelijke erfopvolging in?	8
Waar heeft je langstlevende huwelijkspartner recht op?	14
Waar heeft je partner recht op als jullie niet getrouwd waren?	16
Wie erft als jullie aan het scheiden waren?	21
Wat met je kinderen uit een vorige relatie?	21
Wat als je een kind had geadopteerd?	22
Welke zijn de rechten binnen een nieuw samengesteld gezin?	22
Hebben al je kinderen dezelfde rechten?	24
Bepaalde personen zijn “onwaardig om te erven”	26
Wat als er geen enkele wettelijke erfgenaam is?	26
Hoofdstuk 2. Wie kun je niet onterven?	27
Wie zijn de beschermde erfgenamen?	27
Wie is nog beschermd?	29
Wat zijn de reserve en het beschikbare deel?	29
Wat als je de wettelijke reserve van de erfgenamen hebt verkleind?	30
Hoofdstuk 3. Hoe kun je je naasten bevoordelen?	32
Ook een manier om de erfbelasting te beperken	33
Hoe het huwelijksvermogensstelsel aanpassen?	33
Hoe stel je een testament op?	37
Hoe doe je een schenking?	38
Een tontine of het beding van aanwas opnemen?	46
Hoe de kleinkinderen bevoordelen?	48
Hoe doe je een ascendentenverdeling?	50
Hoe doe je een gesplitste aankoop?	50
Kiezen voor een restlegaas?	51
Of opteren voor een duolegaas?	51
Hoe te werk gaan voor een vriendenerfenis?	52
Hoe gebruik je een levensverzekering?	53
Hoe sluit je een globale erfovereenkomst?	53
Hoofdstuk 4. Als je een testament wilt opstellen	56
Wie kan een testament opstellen?	57
Welke soorten van testament bestaan er?	57
Hoe moet je een testament opstellen?	61
Wat als je je testament wilt wijzigen?	63
Wat kun je doen om het leven voor je nabestaanden gemakkelijker te maken?	64
Hoofdstuk 5. Is er een overlijdensverzekering?	66
Maak de berekening in vier stappen	67
Welke soorten overlijdensverzekeringen zijn er?	68
Hoofdstuk 6. Hoe je organen of je lichaam schenken?	72
Hoe organen doneren?	72
Hoe je lichaam aan de wetenschap schenken	73

Deel 2. Wat je als nabestaande moet regelen

74

Hoofdstuk 1. Hoe moet je het overlijden aangeven?	76
Wat moet je meteen na het overlijden doen?	76
Wat als het overlijden zich in het buitenland voordoet?	78
Wat als het gaat om een doodgeboren baby of een pasgeborene?	78
Wat bij een verdwijning?	78
Hoofdstuk 2. Welke voorrechten heb je als naaste?	80
Wie mag binnen in het sterfhuis?	81
Hoe kun je weten of er wilsbeschikkingen in een testament zijn vastgelegd?	81
Wie moet de begrafenis regelen?	81
Wanneer moet de begrafenis plaatsvinden?	82
Wie moet betalen voor de begrafenis?	82
Hoofdstuk 3. Wat moet je voor de begrafenis doen?	84
Hoe te werk gaan voor een teraardebestelling?	84
Hoe te werk gaan voor een crematie?	86
Wat zal dat kosten?	87
Hoofdstuk 4. Wat moet je nog allemaal regelen?	89
Wie moet je eerst verwittigen?	89
Wanneer moet je de bank verwittigen?	90
Wie moet je nog verwittigen?	92
Wat met de fiscus?	94
Wat met de digitale nalatenschap?	95
Hoofdstuk 5. Wat gebeurt er wanneer de nalatenschap openvalt?	97
Moet je de nalatenschap aanvaarden of kun je ze verwerpen?	97
Wat betekent een onbeheerde nalatenschap?	100
Wat als een minderjarige erft?	100
Wat doet een testamentuitvoerder?	100
Wanneer en waarom wordt iets soms gerechtelijk verzegeld?	101
Hoe gebeurt een boedelbeschrijving?	102
Is het verplicht om de nalatenschap aan te geven?	103
Wie mag over de goederen beschikken?	113
Hoe wordt de nalatenschap verdeeld?	114
Hoe weet je hoeveel erfbelasting je verschuldigd bent?	115

HOOFDSTUK 3

Hoe kun je je naasten bevoordelen?

Met successieplanning kun je tijdens je leven zaken regelen en eventueel de normale werking van de wettelijke erfopvolging aan je wensen aanpassen. Je kunt bijvoorbeeld:

- de toekomstprojecten van een van je kinderen een extra zetje geven;
- de partner met wie je bent getrouwd of wettelijk samenwoont, méér laten erven dan waarop hij of zij volgens de wettelijke regels recht zou hebben;
- een deel van je bezittingen nalaten aan de partner met wie je feitelijk samenwoont omdat die anders niets van jou zou erven;
- de toekomst van je jongste kind, geboren in een nieuwe relatie, beschermen zonder je andere kinderen te benadelen;
- je familie aan moederskant bevoordelen, ten nadele van je familie aan vaderskant, omdat jij, die geen partner of kinderen hebt, altijd op hen hebt kunnen rekenen.

Ook een manier om de erfbelasting te beperken

Het is dus mogelijk om in zekere mate nu al te beslissen wat er bij je overlijden met je bezittingen moet gebeuren en daar de nodige maatregelen voor te nemen in plaats van alles op zijn beloop te laten. Je kunt zo later conflicten voorkomen en/of ervoor zorgen dat je erfgenamen minder erfbelasting (successierechten) moeten betalen. Want niemand betaalt graag veel aan de fiscus. Ook niet na een overlijden.

Sommige maatregelen zijn behoorlijk ingewikkeld en vergen sowieso de tussenkomst van een notaris. Maar voor andere heb je helemaal niemand nodig. Soms volstaat een testament, een nieuw huwelijkscontract of een schenking. In andere omstandigheden moet een oplossing op maat worden uitgewerkt, bijvoorbeeld met een erfovereenkomst.

In dit hoofdstuk lichten we de meest courante maatregelen toe die je kunt nemen om je vermogen na te laten op de manier die jou het beste uitkomt én fiscaal voordelig. Zonder de wettelijke regels te overtreden.

Je zult meer bepaald deze 12 methodes leren kennen:

1. de aanpassing van het huwelijksvermogensstelsel
2. het testament
3. de schenking
4. de tontine of het beding van aanwas
5. de bevoordeling van de kleinkinderen
6. de ascendentenverdeling
7. de gesplitste aankoop van een woning
8. het restlegaat
9. het duolegaat
10. de vriendenerfenis
11. de levensverzekering
12. de globale erfovereenkomst

Hoe het huwelijksvermogensstelsel aanpassen?

Het bedrag dat je erfgenamen erven en de erfbelasting die ze erop zullen moeten betalen, kan sterk variëren volgens je huwelijksvermogensstelsel (gemeenschap van goederen, scheiding van goederen ...). Toen je trouwde, heb je een keuze gemaakt volgens je situatie op dat moment. Maar de zaken evolueren. De vraag is of wat je jaren geleden hebt gekozen, nog overeenstemt met wat je nu wilt. Praat daarover met je notaris, hij kan je raad geven. Want er zijn verschillende mogelijkheden. Een huwelijkscontract laten aanpassen kan niet zonder kosten, maar het kan zeker de moeite lonen.

Getrouwd met gemeenschap van goederen

Sommige koppels kiezen doelbewust voor een huwelijkscontract met die formule. Maar die formule geldt ook voor koppels die zonder huwelijkscontract

Welk huwelijkscontract heb ik eigenlijk?

Vind je je huwelijkscontract (of de overeenkomst van je samenwoning) niet meer? Of ben je niet meer zeker wat erin staat?

Weet dan dat er voor alle notariële akten getekend sinds 2015 handige onlinetools bestaan:

- de databank van de Federatie van Belgische Notarissen: ga naar **www.notaris.be**, klik bovenaan op "Mijn notariële akten" en dan op "Mijn akten";

- de digitale kluis Izimi die de Federatie van Belgische Notarissen aan alle Belgen gratis ter beschikking stelt: ga naar **www.izimi.be** en volg de procedure om een account aan te maken.

Je hebt in beide gevallen ofwel je eID en een kaartlezer nodig ofwel de app itsme. Voor akten van vóór 2015 moet je je wenden tot het notariskantoor waar je de akte hebt getekend.

zijn getrouwd en wordt daarom ook het wettelijke stelsel genoemd.

In dat geval zijn er drie vermogens:

- het eigen vermogen van elke partner, dat is wat elk van jullie reeds vóór het huwelijk bezat en wat er via een erfenis of schenking tijdens het huwelijk bij is gekomen.
- het gemeenschappelijke vermogen, dat is wat jullie tijdens het huwelijk hebben verworven.

Wanneer het huwelijk wordt ontbonden (door een echtscheiding maar ook door een overlijden), komt elk eigen vermogen aan de betrokken partner toe en wordt het gemeenschappelijke vermogen in tweeën gedeeld.

Wat betekent het voor je nalatenschap als je geen testament hebt opgesteld waarin je afwijkt van de wettelijke regels?

- **Wanneer je kinderen hebt**, erft je langstlevende partner het vruchtgebruik van heel je nalatenschap, dus je eigen vermogen plus de helft van de gemeenschappelijke goederen (de andere helft behoort sowieso aan hem of haar toe aangezien jullie daar samen eigenaar van zijn). Je kinderen erven elk een gelijk deel in de blote eigendom over jouw eigen vermogen en jouw deel in de gemeenschappelijke goederen.
- **Als je geen kinderen hebt maar wel nog andere familieleden** (ouders, broers of zussen ...), erft je langstlevende partner de volle eigendom van jouw helft van de gemeenschappelijke goederen (in de praktijk heeft hij of zij vanaf dan dus de volle eigendom van heel het gemeenschappelijke vermogen) en het vruchtgebruik van je eigen vermogen. De blote eigendom van dat eigen vermogen komt toe aan je andere familieleden.
- **Als je geen andere familieleden hebt**, erft je langstlevende partner de volle eigendom van zowel jouw helft van de gemeenschappelijke goederen als van je eigen vermogen.

Maar als je dat wilt, kun je de normale regels van dat huwelijksvermogensstelsel aanpassen met een specifiek beding.

De inbreng van goederen in de gemeenschap

Met dat beding kun je het gemeenschappelijke vermogen uitbreiden door er eigen bezittingen in onder te brengen. Dat is nuttig wanneer een van de partners een aanzienlijk vermogen heeft en zijn of haar partner daar mee wil van laten genieten.

De universele gemeenschap

Met dat beding zijn alle bezittingen (en alle schulden) gemeenschappelijk, inclusief wat beide partners vóór het huwelijk reeds bezaten en wat ze tijdens hun huwelijk hebben geërfd. Alleen goederen van strikt persoonlijke aard zoals kleding en beroepsbenodigdheden vallen daarbuiten.

Dat beding is zeldzaam want het verhoogt de afhankelijkheid van de partners. Een groot aantal beslissingen kunnen ze immers niet meer zonder de andere nemen. Voor jonge koppels is het niet aan te raden. Voor oudere koppels zonder kinderen daarentegen kan het wel nuttig zijn: als ze aan de universele gemeenschap een verblijvingsbeding (ook gekend als “langst leeft, al heeft”) toevoegen, zijn al hun erfenisproblemen in één klap geregeld doordat de langstlevende dan alle bezittingen zal erven.

De ongelijke verdeling

Normaliter wordt het gemeenschappelijke vermogen bij de ontbinding van het huwelijk in twee gelijke delen verdeeld: de ene helft is van de langstlevende partner, de andere helft maakt deel uit van de nalatenschap van de overledene. Maar het is wettelijk toegelaten om te bepalen dat het deel van de langstlevende op dat ogenblik groter zal zijn dan de helft, het mag zelfs het volledige gemeenschappelijke vermogen omhelzen. De wetgever gaat er dan van uit dat de gemeenschappelijke bezittingen het resultaat zijn van de gemeenschappelijke inzet van de partners (via hun werk en hun spaarinspanningen) en dat, als ze dat willen, ze daarom groten-deels of zelfs volledig aan de langstlevende mogen toekomen.

Zo'n beding is vooral van belang wanneer je kinderen hebt. Want zonder dat beding zou de langstlevende partner in principe het vruchtgebruik erven van het deel van de overleden partner in het gemeenschappelijke vermogen, terwijl de blote eigendom ervan aan de kinderen toekomt. Met een beding van ongelijke verdeling in het huwelijkscontract kan de langstlevende partner dus de volle eigendom erven van een groter deel van het gemeenschappelijke vermogen of zelfs van de gehele gemeenschap. Als enige eigenaar kan hij of zij er dan mee doen wat hij of zij wil: goederen verkopen, al het geld opdoen. Je kinderen zullen bij het overlijden van hun tweede ouder dan alleen nog erven wat overblijft van de gemeenschappelijke bezittingen.

Let wel: de zaken liggen anders wanneer je kinderen hebt uit een vorige relatie. Vraag een notaris hoe het dan precies zit.

De vooruitmaking

Met dat beding kan de langstlevende zich bepaalde goederen (woning, som geld, levensverzekering ...) uit het gemeenschappelijke vermogen toe-eigenen zonder dat daar rekening mee wordt gehouden in zijn of haar erfdeel. Je kunt

bijvoorbeeld bepalen dat de woning die op het ogenblik van het overlijden de gezinswoning vormt, samen met de inboedel erin naar de langstlevende gaat. Door de vooruitmaking kun je er dus voor zorgen dat de langstlevende bepaalde goederen volledig als de zijne of hare zal mogen beschouwen terwijl dat anders slechts voor de helft het geval zou zijn geweest. De langstlevende erft dan naast de goederen die hij of zij via de vooruitmaking krijgt, ook de helft van het overblijvende gemeenschappelijke vermogen.

Het verblijvingsbeding of “langst leeft, al heeft”

Sinds in 1981 het vruchtgebruik werd ingevoerd voor de langstlevende partner, heeft het verblijvingsbeding een groot deel van zijn nut verloren. Nu kan het resultaat zijn dat de erfbelasting zwaarder uitvalt. Een deel van de nalatenschap wordt in dat geval immers twee keer belast:

- de langstlevende partner moet erfbelasting betalen op het deel dat zijn of haar eigen helft van het gemeenschappelijke vermogen overschrijdt.
- wanneer die langstlevende overlijdt en de kinderen het hele vermogen erven, rekent de fiscus opnieuw erfbelasting aan op de helft van de gemeenschappelijke goederen die de langstlevende had geërfd.

Een notaris kan wel een alternatief voorstellen, het keuzebeding. Je bepaalt dan de mogelijkheden waaruit de langstlevende zal kunnen kiezen op het ogenblik dat de eerste van jullie overlijdt: de volle eigendom van heel het gemeenschappelijke vermogen (zoals bij het verblijvingsbeding dus), de volle eigendom van de onroerende goederen, de volle eigendom van de roerende goederen, de volle eigendom van de helft van het gemeenschappelijke vermogen en het vruchtgebruik op de andere helft (zoals in het wettelijke stelsel van gemeenschap van goederen) ... De beslissing wordt met andere woorden uitgesteld tot het eerste overlijden en de langstlevende kan kiezen in functie van de familiale situatie op dat moment. Het verblijvingsbeding kan nuttig zijn voor een gezin met weinig middelen. Als de gezinswoning de enige “rijkdom” is en beide partners slechts een bescheiden pensioen trekken, kan het interessant zijn dat de langstlevende de volle eigendom erft in plaats van alleen het vruchtgebruik. Hij of zij kan dan niet alleen blijven wonen (zoals in het geval van vruchtgebruik), maar als de gezondheidstoestand niet toelaat om er te blijven, kan hij of zij in alle vrijheid besluiten om de woning te verkopen. Het beding kan ook nuttig zijn voor kinderloze echtparen, want zo sluit je het risico uit dat andere erfgenamen de omzetting van het vruchtgebruik eisen, waardoor de langstlevende in de problemen kan komen.

Het verblijvingsbeding is gunstig voor koppels met weinig middelen

Getrouwd met scheiding van goederen

In dit huwelijksvermogensstelsel is er geen gemeenschappelijk vermogen. In principe blijven de goederen (en de schulden) netjes gescheiden en elke partner beheert volledig alleen het eigen vermogen. Er zijn echter toch goederen waarbij men ervan uitgaat dat ze aan beide partners behoren, omdat ze die samen hebben gekocht of omdat geen van beiden kan bewijzen dat ze van

hem of haar alleen zijn. Daar kunnen later conflicten over ontstaan tussen de langstlevende partner en de ander erfgenamen.

Daarom kun je het stelsel van scheiding van goederen met een specifiek beding aanpassen om het beter af te stemmen op je huidige gezinssituatie.

De gemeenschap van aanwinsten

Dat beding houdt in dat het echtpaar beslist om in het huwelijkscontract te bepalen dat een aantal goederen deel uitmaken van de “gemeenschap van aanwinsten”. Welke goederen dat zijn, bepaal je volledig vrij, in samenspraak. Je kunt de gemeenschap van aanwinsten bijvoorbeeld beperken tot de gezinswoning of daar alle onroerende goederen in steken die tijdens het huwelijk worden verworven. Als een van de partners onroerende goederen in zijn eigen vermogen heeft, kan hij die ook onderbrengen in de gemeenschap van aanwinsten. Op die manier laat hij de andere meegenieten van die onroerende goederen zonder dat hij kiest voor het stelsel van algehele gemeenschap van goederen. Er zijn geen wettelijke regels voor dat huwelijksvermogensstelsel. Het is dus aan het echtpaar om te bepalen welke regels gelden voor de gemeenschap van aanwinsten, onder meer wat met de goederen moet gebeuren wanneer ze uit de echt scheiden of wanneer een van hen overlijdt.

De deelname in de aanwinsten

Met dat beding kun je de voordelen van de scheiding van goederen tijdens het huwelijk combineren met de voordelen van de gemeenschap van goederen bij de ontbinding van het huwelijk.

Tijdens het huwelijk blijft elke partner eigenaar van zijn eigen vermogen en beheert dat naar eigen goeddunken. Wanneer het huwelijk door het overlijden van een van de partners wordt ontbonden, wordt gekeken met hoeveel het vermogen van elke partner is toegenomen en wordt dat in evenwicht gebracht. Wie zich het meest blijkt te hebben verrijkt, betaalt aan de andere de helft van het verschil, zodat beide vermogens uiteindelijk in dezelfde mate aangroeien. Zo'n beding is interessant wanneer een van de partners weinig inkomsten heeft of niet (of niet veel) werkt.

Let op: dit beding geldt niet voor de goederen die een partner verwerft met middelen die hij of zij vóór het huwelijk al had of ze toen via een schenking of een erfenis heeft verkregen.

Hoe stel je een testament op?

Zolang je rekening houdt met de wettelijke reserve van bepaalde erfgenamen (zie blz. 27), is een testament de beste manier om een naaste te bevoordelen en de beste manier om je wensen tot uiting te brengen. Een testament is immers een document waarin je aangeeft naar wie al je bezittingen of een deel ervan bij je overlijden moeten gaan.

We hebben aan het testament een apart hoofdstuk gewijd: zie blz. 56.

Hoe doe je een schenking?

Een schenking is een manier om een naaste te bevoordelen, definitief of bij wijze van voorschot op je nalatenschap. Maar het is ook een manier om de rekening van de erfbelasting (successierechten) te beperken, want door een aantal goederen vóór je overlijden weg te schenken, verklein je de nalatenschap en dus het bedrag waarop de erfbelasting zal worden berekend.

Juridisch bekeken ontdoe je je met een schenking tijdens je leven van bepaalde goederen ten voordele van iemand anders. Er zijn drie belangrijke kenmerken:

- Het moet een volledig belangeloze daad zijn, en dus niet dienen om bijvoorbeeld een schuld af te lossen of om goederen of diensten te betalen.
- De schenking is in principe onherroepelijk, behalve in enkele uitzonderlijke gevallen die de wetgever heeft vooropgesteld.
- De begunstigde moet de schenking aanvaarden.

Wanneer de schenking wordt betwist, bijvoorbeeld bij het openvallen van je nalatenschap, moet elk van deze elementen kunnen worden bewezen: de intentie van de schenker om het goed te schenken, de aanvaarding van de begiftigde, het bedrag en de datum van de schenking. Als je een schenking op papier wilt, moet dat verplicht in een notariële akte worden vastgelegd. Die akte moet worden geregistreerd en daarbij zul je schenkbelasting moeten betalen. Een schriftelijke schenking, opgesteld door de schenker en de begiftigde zonder de tussenkomst van een notaris, is nietig.

Zolang je alleen geld wilt schenken, bestaat er echter een manier om dat zonder notaris te doen, met een handgift of via een bankgift. Toch kan het nuttig zijn om je door een notaris te laten bijstaan, zeker nu een roerende schenking (van geld of roerende goederen) veel goedkoper is geworden dan vroeger.

Let wel: tenzij anders bepaald, vormt een schenking aan een erfgenaam een voorschot op diens aandeel in de nalatenschap. Op het ogenblik dat jij overlijdt, moet de begunstigde de schenking in de nalatenschap brengen zodat de gelijkheid tussen de erfgenamen wordt hersteld en iedereen het deel erft waarop hij of zij wettelijk gezien recht heeft. Anders gezegd, als het je bedoeling is om een naaste echt te bevoordelen, moet je dat duidelijk maken, bv. preciseren dat het gaat om een schenking “buiten erfdeel en bij vooruitmaking” (zie blz. 43). Al naargelang van het geval zul je al dan niet schenkbelasting moeten betalen.

Een schenking van roerende goederen

Als roerende goederen worden geschonken, gaat het dikwijls om geld, maar het kunnen ook effecten zijn of kostbare voorwerpen zoals juwelen, meubels, schilderijen enz. Er zijn verschillende volledig wettelijke manieren om zo'n schenking te doen. Afhankelijk van je bedoeling zal de ene manier meer aangewezen zijn dan de andere.

De handgift

Een handgift houdt in dat je de roerende goederen eenvoudigweg van hand tot hand geeft. Of dat nu geld is, juwelen of een ander kostbaar voorwerp. Dat is